

Еманюел Тод

ПОРАЖЕНИЕТО НА ЗАПАДА

София, 2024

Изданието е направено по:

EMMANUEL TODD

avec la collaboration de BAPTISTE TOURVEY

LA DÉFAITE DE L'OCCIDENT

© Éditions Gallimard, 2024.

© Издателство „Изток-Запад“, 2024

Всички права на български език запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде възпроизвеждана или предавана под каквато и да е форма и по какъвто и да било начин без изричното съгласие на издателство „Изток-Запад“.

© Стоян Атанасов, превод, 2024

© Михаела Йотовски, оформление на корицата, 2024

ISBN 978-619-01-1462-8

Еманюел Тод

ПОРАЖЕНИЕТО НА ЗАПАДА

Превод от френски
Стоян Атанасов

КАТЕХОИ

КАТЕХОНИ

- №10 Д-р Анна Лембке *Допаминов свят*
- №11 Алексей Вандам *Геополитика и геостратегия*
- №12 Норберт Херинг *Финалната игра на капитализма*
- №13 Даниел Естулин *Институтът „Тависток“*
- №14 Имануел Уолърстийн *Исторически капитализъм*
- №15 Съст. Улрих Мис *Великото зануляване*
- №16 Андрей Фурсов *Оргазмът на богомолката*
- №17 Съст. Давид Енгелс *Обновлението на Европа*
- №18 Уилям Х. Макнийл *Възходът на Запада, том 1 и 2*
- №19 Ханс-Йоахим Маац *Общество на страха*
- №20 Каръл Куигли *Англо-американският управляващ елит*
- №21 Игор Шнуренко *Демонът отвътре*
- №22 Робрт Ф. Кенеди-мл. *Истинският Антъни Фаучи*
- №23 Дмитрий Зикин *Забранената икономика*
- №24 Игор Шнуренко *Хакнатият човек*
- №25 Алън У. Дълес *Изкуството на разубавянето*
- №26 Матиас Десмет *Психология на тоталитаризма*
- №27 Валентин Вацев *Актуалността на миналото*
- №28 Артур Кордон *Перспективата изкуствен интелект*
- №29 Боян Чуков *Матрицата 2*
- №30 Тома Пикети *Кратка история на равенството*
- №31 Кирил Фурсов *Държавата търговец*
- №32 Майкъл Хъдсън *Съдбата на цивилизацията*
- №33 Халфорд Макиндръ *Географската ос на историята*
- №34 Сергей Савелиев *Нищетата на мозъка*
- №35 Нийл Фъргюсън *Големият упадък*
- №36 Гунар Кайзер *Култът*
- №37 Янис Варуфакис *Технофеодализъм*
- №38 Игор Шнуренко *Да убиеш Левиатан*
- №39 Джон Мийършаймър *Голямата заблуда*
- №40 Жак Елюл *Пропагандата*
- №41 Съст. В. Аверянов *Голямото нулиране*
- №42 Олдъс Хъксли *Обратно към Прекрасния нов свят*
- №43 Емануел Тод *Поражението на Запада*

Съдържание

Карти и таблици	6
Въведение	
Десетте изненади на войната	11
Глава 1	
Руската стабилност	25
Глава 2	
Украинската загадка	44
Глава 3	
В Източна Европа: една постмодерна русофобия	73
Глава 4	
Какво представлява Западът?	85
Глава 5	
Подпомогнатото самоубийство на Европа	98
Глава 6	
Във Великобритания: тенденция към нулева нация (Croule Britannia)	117
Глава 7	
Скандинавието: от феминизма до войнолюбие	138
Глава 8	
Истинската природа на Америка: олигархия и нихилизъм	144
Глава 9	
Да изпуснем въздуха на американската икономика	161
Глава 10	
Бандата от Вашингтон	171
Глава 11	
Защо останалият свят избра Русия?	181

Заклучение	
Как САЩ паднаха в украинския капан (1990–2022)	199
Послеслов	
Американският ниҳилизъм: доказателството в Газа	217

Карти и таблици

Карта 1	
Градската мрежа в Украйна през 2001 г.	50
Карта 2	
Гъстота на населението на Украйна към 2020 г.	51
Карта 3	
Украинските избори през 2010 г.: гласове за Янукович	55
Карта 4	
Упадъкът на градското население на Украйна от 1989 до 2012 г.	58
Карта 5	
Упадък на общото градско население в Украйна от 1989 до 2012 г.	59
Карта 6	
Украинските избори от 2014 г.: гласове за Порошенко	61
Карта 7	
Въздържалите се през 2014 г.	62
Карта 8	
Откъде произлиза украинският елит?	63
Таблица 1	
Украинските елити	63
Таблица 2	
Страната, от която произхождат чужденците, живеещи в Германия през 2022 г.	104
Графика 1	
Продължителност на живота на Запад и в Китай след 1960 г.	125
Таблица 3	
Десетте страни, които пращат най-много докторанти в САЩ между 2001 и 2020 г.	167

Карта 9	
Поведение на държавите от 7 март 2022 г. в подкрепа или не на санкциите срещу Русия	184
Карта 10	
Ръст на бащината линия по света.....	194
Карта 11	
Хомофобията по света	196

Убедени, че познават предварително тайната на недовършената авантюра, те възприемат смесицата от вчерашните и днешните събития със самочувствието на съдия, който владее конфликтите и раздава суверенно похвали и укори. Историческото съществуване, каквото действително познаваме, противопоставя хора, групи, нации, които защитават несъвместими интереси или идеи. Нито съвременникът, нито историкът е в състояние безрезервно да кажат кой е прав и кой е крив. Не че не знаем кое е добро и кое – зло, но не познаваме бъдещето, а всяка историческа кауза предполага известна несправедливост.

Реймон Арон,
Опиумът на интелектуалците,
гл. V „Смисълът на историята“

Hier stehe ich, ich kann nicht anders.
(Тук съм, не мога да постъпя другоаче.)

Мартин Лутер
пред Парламента на Вормс,
април 1521 г.

За Жорж

Въведение

Десетте изненади на войната

На 24 февруари 2022 г. Владимир Путин се появи на световните телевизионни екрани и обяви навлизането на руските войски в Украйна. По същество словото му не се отнасяше нито за Украйна, нито за правото на самоопределение на народите от Донбас. То беше предизвикателство към НАТО. Путин обясни защо не иска Русия да бъде изненадана като през 1941 г., докато чака прекалено дълго неизбежното нападение: „Продължаващото разрастване на инфраструктурите на Северноатлантическия алианс и военното оборудване на Украйна са неприемливи за нас. Престъпена беше червена линия. И дума да не става в Украйна да се развива една „анти-Русия“. Това беше действие на самозащита“ – подчерта той.

Като потвърждаваше историческата и така да се каже юридическата валидност на своето решение, той разкри с жесток реализъм едно техническо съотношение на силите, което бе в негова полза. Ако за Русия бе настъпил моментът да действа, то беше, защото благодарение на притежанието на свръхзвукови ракети тя имаше стратегическо превъзходство. Речта на Путин – много добре конструирана, много убедителна, макар че си личеше известна емоционалност – беше съвършено ясна и ако нищо в нея не принуждаваше да се правят отстъпки, тя си струваше обсъждането. Но веднага след нея хората сметнаха Путин за неразбираем, а руснаците – за непонятни, покорни или идиоти. Последва липса на дебат, която опозори западната демокрация. Липсата беше пълна в две страни – във Франция и Обединеното кралство, относителна – в Германия и в САЩ.

Като повечето от войните, най-вече световните, тази война не протече както бе предвидено; тя вече ни поднесе много изненади. Сред тях аз видях десет основни.

Първата бе избухването на войната в Европа: истинска война между две държави, нечувано събитие за континент, който се смяташе, че е постигнал вечен мир.

Втората изненада идва от стълкновението между два противника – САЩ и Русия. Вече повече от десетилетие Китай бе сочен от Америка като главен неприятел. Във Вашингтон враждебното отношение към Китай беше надпартийно. То вероятно беше единственият въпрос, по който демократите и ре-

публиканците успяваха да постигнат съгласие през последните години. А по повод на украинците наблюдаваме сблъсък между САЩ и Русия.

Третата изненада: военната съпротива на Украйна. Всички очакваха, че тя ще бъде бързо смазана. Като робуваха на детинската и преувеличена представа за демоничния Путин, много западници отказваха да признаят, че Русия е пратила само 100–120 хил. войници в Украйна, страна с площ 603 700 км². За сравнение през 1968 г. с цел завладяването на Чехословакия, страна с площ 127 970 км², Съветският съюз и неговите сателити от Варшавския договор бяха пратили 500 хил. бойци.

Но най-изненадани бяха самите руснаци. За тях, както и според повечето информирани западници, а всъщност и в действителност, Украйна беше това, което технически се нарича *Failed State*, тоест пропаднала държава. Откакто стана независима през 1991 г., страната загуби може би 11 милиона от своето население, които емигрираха, а и в резултат от спада на раждаемостта. Владяна бе от олигарси. Корупцията ставаше безумна. Страната и нейните жители като че ли бяха за продан. Преди войната Украйна беше Обетованата земя за евтино зачеване в полза на други лица.

Разбира се, Украйна разполагаше с противотанкови ракети „Джевълин“, дадени от НАТО, имаше от началото на войната американски системи за наблюдение и направляване, но от отявлената съпротива на страна в разпад изниква един исторически въпрос. Онова, което никой не можеше да предвиди, бе, че страната намери във войната основание да съществува, причина за собствения си живот.

Четвъртата изненада беше икономическата съпротива на Русия. Бяха ни казали, че санкциите, най-вече изключването на руските банки от системата Swift [Общност за световна междубанкова финансова комуникация], ще постави страната на колене. Но ако сред нашия политически и журналистически състав се намираха няколко любознателни глави, които да прочетат книгата на Давид Тьортри *Русия. Завръщането на могъществото*¹, публикувана няколко месеца преди войната, щяхме да си спестим тази смехотворна убеденост в нашето финансово всесилие. Тьортри показва, че руснаците са се адаптирали към санкциите от 2014 г. и са се подготвили да бъдат самостоятелни по отношение на информатиката и банковото дело. В тази книга откриваме една модерна Русия, много далече от закостенялата неосталинска автократия, която пресата ни описва непрекъснато, Русия, която е способна да прояви голяма техническа, икономическа и социална гъвкавост – тоест противник, който трябва да се вземе на сериозно.

Пета изненада: сривът на каквато и да било европейска решителност. Първоначално Европа беше френско-немска двойка, която след кризата през 2007–2008 г. започна да се държи като патриархално семейство, в което Гер-

¹ David Teurtrie, *Russie. Le retour de la puissance*, Dunod, 2021.

мания беше властващият съпруг, който не се вслушваше повече в своята съпруга. Но и под немската хегемония Европа запазваше известна автономия. Ала всъщност въпреки някои първоначални задръжки на държавата от другата страна на Рейн, сред които са и колебанията на канцлера Шолц, Европейският съюз много бързо се отказа от своите прищевки. Той се откъсна от своя руски енергиен и (в по-общ план) търговски партньор, като се наказваше все по-жестоко. Германия прие, без да ѝ трепне окото, саботирането на газопроводите „Северен поток“, които донякъде ѝ доставяха енергия, прие един терористичен акт и срещу нея, и срещу Русия, извършен от нейния американски „защитник“, свързан в случая с Норвегия, страна, което не членува в Съюза. Германия успя дори да игнорира отличната анкета на Сиймор Хърш за това невероятно събитие. Тя постави под въпрос държавата, която се представя като задължителен гарант за международния ред. Но ние видяхме също как Франция на Еманюел Макрон заглъхна на международната сцена, докато Полша ставаше основният агент на Вашингтон в Европейския съюз, наследявайки в тази роля Обединеното кралство, останало след Брекзит извън Съюза. На континента оста Париж–Берлин бе, в общи линии, заменена от оста Лондон–Варшава–Киев, ръководена от Вашингтон. Това западане на Европа като автономен геополитически фактор може да ни сащиса, ако си спомним, че само преди двайсет години съвместното противопоставяне от страна на Германия и Франция на войната в Ирак доведе до общи пресконференции на канцлера Шрьодер, на президента Ширак и на президента Путин.

Шестата изненада от войната бе появата на Обединеното кралство като антируско кученце и като мним подгласник на НАТО. Подето от западната преса, Министерството на отбраната на тази страна се утвърди като един от най-яростните коментатори на конфликта и стигна дотам да обяви американските неоконсерватори за изстинали милитаристи. Обединеното кралство първо поиска да прати на Украйна ракети с далечен обхват и тежки танкове.

Това войнолюбство завладя по още по-странен начин Скандинавия, която дълго време се отличаваше с миролюбивия си нрав и проявяваше склонност по-скоро към неутралитет, отколкото към сраженията. Тъй че се натъкваме на седма изненада, също протестантска, добавка към британската фебрилност в Северна Европа. Норвегия и Дания са много важни военни връзки на САЩ, докато Финландия и Швеция, ставайки членове на НАТО, проявяват нов интерес към войната, който, както ще видим по-нататък, е отпреди руската инвазия в Украйна.

Осмата изненада е най...-сюрпризираща. Тя идва от САЩ, доминираща военна сила. След едно бавно повишаване безпокойството пролича през юни 2023 г. в много доклади, чийто първоизточник беше Пентагонът: американската военна индустрия запада; световната свръхсила не е в състояние да достави снаряжи – впрочем и всичко друго – на своето украинско протеже. Това е необикновено явление, като имаме предвид, че непосредствено преди вой-

ната брутните вътрешни продукти (БВП) общо на Русия и Беларус бяха 3,3% от западния БВП (САЩ, Канада, Европа, Япония, Корея [ключов съюзник на Запада]). Тези 3,3%, които могат да произведат повече оръжия от западния свят, поставят двоен проблем: първо за украинската армия, която губи войната, защото ѝ липсват материални средства; после за най-важната наука там – политическата икономия, чиято несъстоятелност, без да се боим от думата, се показва по такъв начин на света. Понятието „брутен вътрешен продукт“ е остаряло и занапред трябва да осмисляме връзката между неолибералната политическа икономия и реалността.

Девета изненада – идеологическата самота на Запада и неговото неведение за собственото му изолиране. Свикнали да диктуват ценностите на света, който трябва да ги следва, западните страни очакваха – искрено, глупашки – планетата да споделя тяхното негодувание от Русия. Бяха разочаровани. След като премина първият шок от войната, видяхме донякъде навсякъде една все по-малко дискретна подкрепа за Русия. Можеше да се очаква Китай, сочен от американците в техния списък като втория неприятел, да не подкрепя НАТО. Все пак ще отбележим, че от двете страни на Атлантика коментаторите, заслепени от своя идеен нарцисизъм, повече от година успеха сериозно да мислят, че Китай може да не подкрепя Русия. Отказът на Индия да се подчинява предизвика още по-голямо разочарование, вероятно всъщност защото Индия е най-голямата демокрация на света и това донякъде ще обърка хората от лагера на „либералните демокрации“. Успокоиха се с довода, че индийското военно оборудване е до голяма степен руско. В случая с Иран, който бързо достави дроне на Русия, коментаторите на непосредствената реалност не си дадоха сметка какво означава това сближаване. Свикнали да слагат двете страни в един куп – този на силите на злото, – аматьорите геополитици от медиите и от другаде бяха забравили доколко техният алианс не се подразбира от само себе си. Исторически Иран имаше два врагове: Англия, заместена от САЩ след падането на Британската империя, и... Русия. Този обрат би трябвало да предизвика тревога относно размера на тогавашното геополитическо сътресение. Колкото до Турция, тя, членка на НАТО, изглежда все по-ангажирана в близки връзки с Русия на Путин – връзки, които някак съчетават, около Черно море, истинско разбирателство със съперничество. От западна гледна точка единственото възможно тълкуване на този факт бе, че братята диктатори имат общи възжелания. Но след като Ердоган бе демократично преизбран през май 2023 г., тази линия стана трудно удържима. В действителност след година и половина война целият мюсюлмански свят гледа на Русия като на партньор, а не като на неприятел. Все по-ясно става, че Саудитска Арабия и Русия се зачитат взаимно, за да управляват производството и цените на петрола по-скоро като икономически съюзници, отколкото като идейни неприятели. В по-общ план с всеки изминал ден икономическата динамика на

войната засилваше враждебността към Запада на развиващия се свят, защото той страда от санкциите.

Десетата и последна изненада тече в момента. Това е поражението на Запада. Подобно твърдение предизвиква учудване, още повече че войната не е свършила. Но това поражение е сигурно, защото Западът се самоунищожава, без да бъде нападат от Русия.

Ще разширим нашата перспектива и за момент ще забравим емоциите, предизвикани от насилието и от войната. Живеем в епоха на завършена глобализация в двата смисъла на тази дума: максимална и приключила. Ще опитаме един геополитически поглед: всъщност основният проблем не е Русия. Твърде обширна за намаляващото население, тя наистина няма да може да контролира света, пък и никак не го желае; тя е нормална велика сила, в чиято еволюция няма нищо загадъчно. Някоя руска криза не дестабилизира световното равновесие. Именно западната криза и по-специално американската в нейния краен етап застрашават равновесието на нашата планета. Нейните най-периферни вълни се разбиха на вълнолома на руската съпротива, на една класическа и консервативна национална държава.

* * *

След 3 март 2022 г., само седмица след началото на войната, Джон Миършаймър, професор по геополитика в Чикагския университет, представи анализ на събитията във видео, което обиколи целия свят. Интересна особеност на този анализ бе, че той бе много съвместим с този на Владимир Путин и приемаше аксиомата за едно руско интелигентно и разбираемо мислене. Миършаймър е това, което в геополитиката се нарича „реалист“; той принадлежи към мисловната школа, която разглежда международните връзки като силови егоистични отношения между държавите-нации. Неговият анализ може да се резюмира така: Русия от много години ни повтаряше, че не приема Украйна да членува в НАТО. А Украйна, чиято войска беше подета от съветниците на Алианса – американски, британски и полски, – фактически вече членуваше. Тъй че руснаците направиха това, което бяха обявили. Всъщност нашата изненада беше изненадваща.

Миършаймър добавяше, че Русия ще спечели войната, защото за нея Украйна е екзистенциален въпрос, а се подразбираше, че за САЩ не е; Вашингтон играеше само за странични победи, на 8000 км разстояние. От това той стигна до заключението, че ние се радваме напразно, ако руснаците имат военни затруднения, защото тези затруднения ще ги накарат неизбежно да инвестират още повече във войната. Тъй като залогът е екзистенциален за едните, но не за другите, Русия в крайна сметка ще спечели.

Можем само да се възхищаваме на социалния интелектуален кураж на Миършаймър (който е американец). Неговото тълкуване – ясно, развиващо